

Literatūra un Māksla

VISU ZEMJU PROLETĀRIESI, SAVIENOJITIES!

LAI UZVARAI SKAN DZIESMAS

Dziedādami, spēlēdami
Ienaīdnieku uzvarēs,
Dziedādami, spēlēdami
No kuriņu mājas nāks.

Latviešu tautas dziesma.

Tā dziedāja mūsu tēvutēvi, aizvadot kaujā savus miljos, tā dziedāja tos mājā sagaidot. Tas ir viens un tas pats ienaīdnieks, pret kuŗu vēstures mūžos kaŗa takas vadījušas mūsu bāleliju, viens un tas pats, visas tautas nīstais un simtķart nolādētais febreceļš — vācītis.

Sodien tauta atkal sagaida savus dēlus no kaŗa mājā nākam. 22. jūnijā — dienā, kad pirms ētriem gadiem vācu fasisms izstiepa savus asinainos tautstekļus pēc padomju tautu brīvības, — šogad sāi dienā pār māmuļu — Daugavu iesoļo Rīga tie, kas niknās ciņās, plecu pie pleca ar visām padomju tautām, iznīcināja riebigo zvēru, kuŗš iedrošinājas pacelt ieroci pret padomju valsti: šogad 22. jūnijā, dziesmām skanot un tautas jūsmīgi apsveikti, ienāk sir-

majā Rīgā Sarkanās Armijas latviešu strēlnieki. Ne pirmoreiz viņus apsveic tauta. Kopā ar brājiem — krieviem un citiem staliniskās tautu sadraudzības dēliem viņi atnāca pagājušā gada oktobri, atnāca pēc karštām ciņām par Latvijas sirdi — Rigu. No kaujas nākdamī, toreiz viņi atkal aizgāja kaujā, jo nebija vēl nobeigts mūžsneajs ienaīdnieks. Sodien viņi pārnāk pēc pabeigtā kaŗa, pārnāk, izcīnījuši galigu uzvaru.

Tā ir vēsturiska pārnākšana vēsturiskā dienā. To izjūt ktrs, kas šodien sagaida uzvarētājus. Mirdz saulē ieroči, mirdz slavas apvītie strēlnieku karogi, mirdz ordeņi pie varonu krūtim, un prieķā mirdz sagaidītu sejas. Tas ir tās pašas sejas, kurās sāi pašā dienā pirms ētriem gadiem iegūlās sāpes un rūpes, aizvadot ciņā tos, kas šodien pārnāk kā uzvarētāji.

Uzvaras dziesmas dzied sarkanīe latviešu strēlnieki, un nebus vēl izskanējušas viņu dziesmas Latvijas āres, kad kopā ar viņiem latvju tauta ar pilnu krūti atsāks dziesmu, kas gadīsimi eauri dziedāta mūsu Daugavas un Gaujas, Ventas un Liepupes krastos — Ligo dziesmu, senseno nacionālo Jāņu dienas dziesmu. Sogad tā saplūst ar cīnītāju uzvaras dziesmu, šogad pati tā ir uzvaras dziesma, šogad musu Ligo svētkos ligošim uzvarai par godu. Tie ir pirmie Ligo svētki latvju tautas vēsturē, kurus tauta svētis brīva un laimīga, kuŗos tautas liksmi vairs neaptumšo Metnā brūnpienei drausmā ēna.

— Uzvara nenāk pati. Uzvara jāizcīna, uzvara jāpērk ar smagiem upuriem, uzvara jāpērk ar asinim. Tauta to zina. Sharpītem, kas šodien sagaida latviešu strēlniekus, ir daudzi, kas nesagaidis savus miljos. Katrai padomju tautai ir daudzi, kas nesagaidis no kaunjaslauka pārnākam savus dēlus un meitas. Tie, kas nekad vairs nepārnāks, pieder ne atsevišķam nācījam vien, — tie pieder visai padomju tautai, lai tie runātu kādā valodā runānādā. Mums, latviešiem, viņi sevišķi dārgi un tuvi, šie dažādo padomju tautu varoni, kas nolika savas galvas ciņā par mūsu tautas brīvību — viņi ir tie, kas palidzēja latvju tautai līdz galam izcīnīt mūža ciņu pret vācu iebrucējiem, kas palidzēja uz visiem laikiem atbrivot latviešu zemi no vācu baronu, to pēcētu un paligu varas. Tādēļ galīgajos svētkos, kad mēs ar dziesmām sagaidam

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU KOMPONISTU SAVIENĪBAS
LATVIJAS PADOMJU MĀKSLINIEKU SAVIENĪBAS
L A I K R A K S T S

1945. G.

22. JŪNIJĀ

NR. 23

savus bāleliņus, kad līgošim uzvarai, — lai noliecas galvas to varoņu svētajai piemiņai, kas dus Leningradas un Maskavas pievārtē, pie Stalingradas mūriem, Donas un Kubanas stepēs, Dnepras krastos, pie Orlas un Vitebskas, pie Rīgas un Staraja Russas, Latgales, Vidzemes un Kurzemes laukos un lejās. Vāczemēs cejmālās un mežos — visur, kur cīnījās padomju laužis par mūsu tautu brīvību, par latvju tautas un latvju Rīgas likteni.

Latviešu dziesma gāja līdzi latviešu strēlniekim visās viņu kaujās pret vācu iebrucējiem. Tā vairoja drosmi, rūdīja virus, kyeldināja nāudu pret ienaīdnieku. Tā deva spēku un pārliecību. Tā palidzēja uzvarēt. Latvju padomju literatūra un padomju māksla ieslēdzās ciņā pret iebrucējiem un grāva ienaīdnieku, tāpat kā padomju ieroči. Ne mazums latviešu rakstnieku un dzējnieku izstāgāja tos pašus ceļus, no kuriem šodien atgriezas strēlnieki. Dziesma un durklis, dzeja un sāutene — mākslas un ieroču sadarbība kopīgam mērķim, kopīgā ciņā — tas ir vēl viens liecinājums tam, ka ūsi cīnījai latvju tauta atdevusi visus savus spēkus, kā fiziskos, tā garīgos, atdevusi visu savu rádiņās gribu, savas labākās jūtas un centienus — visu sevi.

Kaujulaukā nu cīja izcīnīta. Izcīnīta iespēja latvju tautai būt brīvai un neatkarīgai padomju tautu draudzīgajā saimē. Izcīnīta ari iespēja latvju dziesmai skanēt tik koši, kā tā nekad vēl nav skanējusi, — skanēt un pieaugt spēkā un plašumā, vieties viskrāšņakajās pārejās, aizraut un iejūsmot, saukt un vadīt ciņas un uzvarās par tautas laimi, par daiļu un ziedošu Padomju Latviju. Padomju ieroči izlauzīsi celu latvju nacionālai kultūrai uzplaukt brīniškiem ziediem, ziedēt un smaržot par prieku tautai, par kūlu tan, ka nemitīgi augšup ies mūsu ceļā, ka strauji briedis un piemēs spēkā mūsu tautas radītāji spēki, kuru brivo plūsmi vairs nešķēršos ne vācu barons, ne asinainais kāškrusta nezvērs, ne nīcināmās tautas nodevējs — buržuaziskais latviešu nacionālists.

Strēlnieki, kas šodien pārnāk no kaŗa, un lielais tautas prieks, kas skanēs Ligo dziesmās, katram Latvijas padomju rakstniekam, dzējniekam un māksliniekam liek jo dzīlāk apzināties, ka viņš ir tas, no kurā tauta gaida jaunas dziesmas, jaunas spēcīgus tēlus, jaunas latvju nacionālās kultūras dārgumus, kas ir lielā laikmeta, lielās uzvaras un tautas lielās laimes cienīgi.

ANATOLS IMERMANIS

Jāņu naktis

Rasa zvaigznēm klāj zemi,
Gaisā brīnišķi veldze,
Mūsu sirds šajā naktī
lielam priekam par mazu,

Cīņu kaislīgais nemiers,
Ilgu sāpīgā smeldze,
Viss, kas nerima gadiem,
sārtu liksmībā pazūd.

Jāņi kļauvēja vārtos,
Bet mēs izgājām kaujā
Atgūt saulgriežu malai
laimi — papardes ziedu.

Dienas izgaisa dārdos,
Pelni sabira saujā,
Kamēr svētīja druvas
jaunais jūnija briedums.

Liekas zeme tik dārga,
Liekas laime tik tuva
Sājā naktī, kad kalnos
lāpas dainojot spīgo.

Cīņu nedienās bargās
Divkārt mīli mums kļuvāt,
Skaistie dzīvības svētki,
gaišais latviskais līgo.

Jāņu burvībū stipro
Mūžsen glabāja tauta,
Gadusimtejiem cauri
kuļot brīvības sārtus.

Dzervsim liksmību nipro,
Valgā dzintarā kļauto.
Mūsu uzvaras vainags
rotā dzimtenes vārtus,

PSRS ZINĀTNU AKADEMIJAS JUBILEJAS SESIJA

16. jūnijā plkst. 13 Maskavā, Lielajā teātrī svinīgi atklāja PSRS Zinātnu Akadēmijas jubilejas sesiju. Jubilejas sesija sanākusi vēsturiskajās dienās, kad mūsu Dzīmene iegājusi mierīgās attīstības periodā. Svētku noskapa sesijas dalībniekos un dandzajos vienos.

PSRS Zinātnu Akadēmijas prezidents, Sociālistiskā Darba Varonis V. L. Komarova parslidina jubilejas sesiju par atlāktu. Zem Lielā teātra kupola vareni skan PSRS valsts himna. Tad vārdu dod akadēmīķim N. D. Želinskim, kas ie sniedza priekšlikumu izvēlēt goda prezidiu. Ar skajiem, ilgi nerīmstošiem aplausiem jubilejas sesijas goda prezidijs ievēl biedru J. V. Stalīnu, biedrus V. M. Molotovu, M. I. Kaljinu, K. E. Vorošilovu, A. A. Ždanovu, V. S. Chruščevu, L. M. Kaganoviču, A. A. Andrejevu, M. I. Mikojanu, N. M. Šverniku, L. P. Beriju, G. M. Majenkovu, V. A. Voznesenski. Ar piedzīgumiem aplausiem klātesošie uzņem priekšlikumu sūtīt svēcieni biedram Stalīnam, biedriem Molotovam un Kaljinam, Sarkanajai Armijai un Jūras kara flotei.

V. L. Komarova uzdevumā PSRS Zinātnu Akadēmijas pirmais viceprezidents L. A. Orbeli no laosa PSRS Zinātnu Akadēmijas prezidenta runu, ar ko viņš griežas pie sesijas dalībniekiem un viensiem. Runa veitīta zinātnes un dzīves sakariem. «Raugoties atpakaļ, es skaidri redzu 3 periodus mūsu Akadēmijas vēsturē. Pirmais periods saistīts ar Pēteru I un Lomonosova vārdu, tas ir XVIII gadsimts. Otrs periods aptver virķi lielāko astronomu, matēmatiku, fiziku, ķīmiķu, ģeologu, vēsturnieku, valodnieku un citu XIX un tagadējā gadsimta speciālistu zinātnisko darbību. Trešais periods sākās pirms vairāk nekā gadsimta eeturķspā, kad Zinātnu Akadēmija pievērsa savus spēkus vispusīgai sociālistiskās celtaicības prasību apmierināšanai. Tas ir periods, kad Zinātnu Akadēmija darbo-

jas pēc Leņina un Stalīna norādījumiem.» Šikā aplūkojīs šos trīs periodus, prezidents uzsver, ka mūsu gadsimts ir laiks, kad zinātni universāli iesakņo tautā, laiks, kad tehnika, sabiedriskās formas un pati daba pārkārtojas uz saprātu un zinātnes pamatiem. Mūsu zeme gājusi tālu pa šo ceļu. Pie mums radītas harmoniskas dzīves un ražošanas formas. Zinātnieki viss par valsts celtītiebās pamatu. Zinātnu Akadēmija ar lepnūmu redz savās rindās kā godabiedru ģenīlo domātāju, lielāko valsts darbinieku un kāravadi — Josifu Visarionoviču Stalīnu.

Par tematu «PSRS Zinātnu Akadēmijas 220 gadu» referēr Akadēmijas sekretārs N. G. Brujēvičs. Sociālistiskā Darba Varonis akadēmīķis V. A. Obreševs veltī savu referātu Zinātnu Akadēmijas darbam mūsu zemes geoloģijas un ģeografijas pētniecībā.

Sesijas otrajā dienā, 17. jūnijā, ar apsveikuma runām iestājas Ukrainas PSR Zinātnu Akadēmijas prezidents akadēmīķis A. A. Bogomejevs, Baltkrievijas PSR Zinātnu Akadēmijas pārstāvis K. V. Gorevs, Harvardas observatorijas direktors H. Sepli, Londonas karalistikās biedrības prezidents sērs Roberts Robinsons, Parizes Zinātnu Akadēmijas prezidents M. Kollri, Grūzijas PSR Zinātnu Akadēmijas prezidents Sociālistiskā Darba Varonis akadēmīķis N. J. Moshelišvili, Krakovas Universitātes rektors akadēmīķis T. Lerech-Spalavinskis, Čehu Zinātnu Akadēmijas loceklis prof. Z. Nedli, Serbu Zinātnu Akadēmijas prezidents A. Belišs, Valsts Maskavas Universitātes prof. I. S. Galkins, Akadēmīķis N. D. Želinskis referērā par Zinātnu Akadēmijas iomu organiskās ķīmijas vēsturiskajā attīstībā, PSRS Zinātnu Akadēmijas loceklis — korespondents O. N. Delonē par tematu «Akadēmīķis P. L. Čebiševs un krievu matēmatikas, akadēmīķis B. N. Jurjevs par tematu «Zinātnu Akadēmijas aerodinamikas padomju skola». Sesiju apsvekti bija ieradušies varonīgās Sarkanās Armijas pārstāvji — Padomju Savienības Varegu grupa, Frunzes vārdā nosauktās akadēmijas audzēkni.

UZVARAS LĪGO SVĒTKOS

kopīgu Jāņu vakaru rīko Latvijas PSR Valsts Dailes teātris un laikraksta «Cīpa» redakcija. Sarīkojumam, kas notiks 23. jūnijā pl. 20 Arkadijas dārzā, gatavo speciālu iestudējumu, kurš pauž brīvās tautas prieku par ienaidnieka sagrāvi, gaišu, latvisku svētku līksni. Inscenējumu veido Dailies teātra mākslinieciskais vadītājs Ed. Smilgis, drāmaturgs — Valdis Grēvišs, komponists — B. Sosārs, deju iestudētājs F. Ernere un E. Ferda. Jāņu tēva lomā A. Filipsons, Jāņu māte — E. Viesture, Jānis — Alb. Mikelsons. Jāņu bērni: viss Dailies teātra kollektīvs. Paredzēta apligošanās, Jāpuguns dedzināšana, rotājus un dejas. Beigas pl. 5 no rita. Biļetes (cena 5 rbl., bērniem ieeja brīva) dabūjamas «Cīpas» redakcijā un Dailies teātra kasē, bet sarīkojuma dienā no pl. 12 pie ieejas.

LIELO SOCIAĀLISTISKA REĀLISMA MEISTARU PIEMINOT

18. jūnijā pagāja 9 gadi, kopē fašistu spiegi noslepkavoja mūsu laika lieļāko rakstnieku, humānielu, sociālistiskā reālisma pamatlicēju Alekseju Maksimoviču Gorķiju. Augstu vērti viņa nozīmi literatūrā un sabiedriskajā dzīvē biedri Leņins, Stalīns, Molotovs, augstu vērtē to Padomju zemes un visas pasaules darbaaudis. Viņa vareno ietekmi tautas pacelšanā uz Padomju Dzīmtenes, kultūras, brīvības un progresas aizstāvēšanu saprata arī ienaidnieki, kuŗi, gatavojot nodevīgo tautu pakļaušanas un lebukuma kāru, vienu no saviem diversijas aktiem vērsa pret Gorķiju.

Bet Gorķijs nav miris, viņš dzīvoja un dzīves darbatantas sirdi un sausku to uz vienmēr jauniem un jauniem varoņdarbiem, kā to tik cēlē un pārliecinoši pierādīja mūsu Sarkanās Armijas uzvarām vainagotie karavīri frontē un strādnieki, zemnieki un inteleģence aizmugurē Lieļā Tēvījās kara laikā. Jaunus pie mērūs tam rodām mūsu šādiens darbā. — Dzīvs ir drosmīgo neprāts, kam slava mēs diezdam!

Kānas mūris, ko Uļmaņa valdība uzcēla ap Latviju, neļāva Gorķija darbiem brīvi iepļūst mūsu zemē; fašisti izdzīmētu un viņu vācieši latviski rokaspuši izcīnēja visus viņa rakstus, ko tiem izdevās še aistrast. Lai mēs rakstītu cik labi un sirsni, tas rakstīsim par Gorķiju un viņa darbu satara un nezīni, tas viss izliekas siks un peļķs viņa darbu gaismā, tādēj grības tagad, mūsu vēsturiskās uzvaru dienās, likt skanēt paša Alekseja Maksimoviča vārdiem. Sniedzam dažus izvilkumus no viņa maz publicētajiem rakstiem un vēstulēm.

Par folkloru

Es otkal vēršu jūsu uzmanību, biedri, uz to faktu, ka visdziņākie un spilgtākie, mākslinieciski pilnīgie varoņi tipi izveidoti folklorā, darbatautases mātiskājā jaunrades darbā. Tādi pārīgi tēli, kā Herkuls, Prometejs, Mīkula Seļapinovičs, Svjatosgars, tālāk doktors Fausts, Vasilisa Visugudrā, izveicieni ironiskais Ivans mužķis, beidzot Petruša, kas uzvar doktoru, popu, policisti, veļnu un pat vārvi, — visi šie ir tēli, kuros harmoniski sakaujojas ratio un intuītī, domas un jūtas. Tāda sakauja iespējama vienīgi tad, ja to autori tieši piedāvā istenības radītājā darbā, cīņā par dzīves atjaunošanu. Kollektīvās jaunrades varenums visspīgtāk izteicas ar to, ka individuālā jaunrade nav gadsimtos devusi nekā lidzīga lāzāri vai Kālevalai, un ka individuālais ģenījs nav devis neviena vispārinājuma, kam pamatas nebūtu tautas mākslas, nevienna pasaules tipa, kuri jau neeksistētu tautas pasakās un teikās.

(No Gorķija referāta I Vissavienības Padomju rakstnieku kongresā 1934. g.)

Par krievu literatūru

Krievu literatūra joti spēcīga ar savu demokratismu, savu krievišķo tieksmi atrisināt sociālās sadzīves uzdevumus, cilvēcības studināšanu, dzīsemāni par godu brīvībai, dzīvi interesē par tautas dzīvi, augstākās iestādēs pret sievieti, neaizstādīgu vispārīgās, visu apgaismotājas taisnības meklēšanu...

Krievu literatūra ir pati humānākā, sirsniņgākā literatūra pasaule...

Krievu mākslas tempī mēs esam cēluši ar kļusu tautas pālūžību, tauta mūs iedvesmoja, miliet to.

(Gorķija «Materiāli un pētījumi» I daļa, PSRS Zinātnu Akadēmijas izdevums.)

Par formas jautājumu jauno rakstnieku darbos

Jūs, jaunie, vienmēr nomokāties ar «formas» meklējumiem. Visneauglīgākā nodarbība tādām, ko nevaldzina Beliņa vai Remizova, šo neapšaubāmi talantīgo, bet savas rakstības tīši manierīguma dēļ grūti lasīmo darbu lauri. Jāraksta vienkārši, un jo vienkāršā — jo labāk. Un arī draudzīgāk. Laiks un jaunais lasītājs prasa vienkāršību, skaidrību. Visas brīnišķīgas liecas ir vienkāršas un uzvar taisni ar savu gudro vienkāršību. Lauvas Venēra — ideāls tieši savas vienkāršības dēļ. Tādas dzīves sievietes, laikam, nekad pasaule nav bijis. Lūk, kur mākslas brīnumi...

Forma ir nepieciešama, lai to atrastu, jāatmet viss liekais.

Jūs, jaunie rakstnieki, nerēķināties ar to un šķērzt simtiem lieku vārdu, lai ko atšķoti, izveidotu. Jūs netēlojat, bet vairāk tik stāstat, — jāizprot atšķirību starp tēlojumu un stāstījumu. (Vēstule rakstniekam Rjadowskam, 1925. g. 12. okt.)

Par kritisko un sociālistisko reālismu

Kritisko reālismu radīja Jāndis, kas bija pārauguši savu apķārti, aiz savas šķirīgās fiziskā spēka sarežģītām tās sociālās jaunrades nespēku. Bet kritiskais reālisms nespēja parādīt cilvēkiem izēju no šā gūsta. Viss esošais viegli padevās kritikai, bet triūka ko apstiprināt... Sociālistiskais reālisms var parādīties literatūrā tikai kā prakses doto sociālistiskās jaunceltnes faktu atspoguļojums... var rasties tikai uz sociālistiskās pieredzes faktu pamata. (No raksta «Sarunas ar jaunajiem»)

Raina — LITERĀRAIS FONDS —

Mūsu Tautas dzejniekam Rainim ū. g. 11. sept. pienāks 80. dzimšanas diena. Sai svīnīgajā dienā visa darbatauta piešķīmē savu dziesminieku un cīņtāju, kas paudis viņas ilgas, domājīs viņas domas, cīņījies viņas cīnās.

Galvenā daļa no šīm cīnām tagad paveikta, liels šķērslis uz nākotnes gaitu satriekts, un Raina dzeja aicina darbatautu atkal tālāk — uz jaunām darba cīnām par savas dzives sociālistisko izveidi. Tādā kārtā Raina piemīpa jo vairāk sumināma.

Sās dzejnieka piemīnas dienas atzīmēšanai nodibināta speciāla Republikas komiteja ar Tautas rakstnieku Andreju Upīti priekšgalā, bet praktiskos un teorētiskos sagatavošanas darbus jau tagad veic speciālais pastāvīgais institūts — Raina Fonds, ko nodibināja 1940. gada rudeni, kad Latvijas PSR Augstākā Padomes Prezidijs izdeva speciālus dekrētus par latviešu Tautas dzejnieka nosaukuma piešķiršanu dzejniekiem Jānim Rainim un viņa literāra mantojumu izsludināšanu par tautas īpašumu.

1940. g. 10. okt. Raina mantojumu pārņemšanai un pārvaldišanai iecēla Raina literāra fonda valdi — ar priekšsēdētāju b. Andreju Upītu.

Fonda uzsākto darbību pārtrauca vācu fašistu iebrukums. Tieši, kā arī viņu līdzgaitniekiem — latviešu vāciskajiem nacionālistiem Rainis bija lieka persona. Par Raini un viņa mantojumu neko vairs nebēdāja. Nekustamos īpašumus un līdzekļus aizlaida vējā. Likvidātori beidzot tonēja Fonda materiālus, kādu daļu izklīdinot, bija nodevuši Rakstniecības un teātra muzejam.

1944. gada pēc Sarkanās Armijas atgriešanās Riga Rakstniecības muzeju un līdz ar to arī Raina Fonda pārņēma padomju iestādes. Fonds te rosigi darbojās kā patstāvīga daļa Rakstniecības muzeja ietvarā. Fonda materiāli glabājās vēl kādu laiku seifos, bet zinātniskā un literāra darbība, neraugoties uz kavēkļigajiem kaļa apstākļiem, attīstījās isti sekumi. Rakstniecības muzeja zinātniskie darbinieki Raina fonda sektorā veikuši vai pasākuši veselus virķus literārāmuzeju un literārvēsturisku darbu, stārpi cītu par šādiem tematiem: Raina teātris (drāmatiskie darbi), Raina dzīvesvietas, Rainis trimdā un cīiectums, Raina literāras prāvas, Raina tapšana sociālistiskā, Raina cīpas ar vāciešiem u. c. Rakstniecības muzejs saņāmis arī jaunus Raina eksponātus.

Tagad Fonds atjaunojis arī formāli pēc izdotā likuma kā patstāvīga iestāde. Atjaunojota arī Fonda valde. Fonds turpinās patstāvīgu darbību kooperāciju ar Rakstniecības muzeju. Pieredzē izrādās, ka šī kopdarbība atbilst pusmēni svētīga. Dotod Fonda eksponātus muzejam, kuplina muzeja darbību nevajānot un nesaskaldot mūsu literārās vēstures parādīšanu. Vienkopuss novietotie eksponāti pie tam pilnīgi reprezentē arī Fonda, kas rakstniecības kopībā vēl pastiprina savu izcilu nozīmi un piešķir lielāku svaru arī sev un muzejam.

Sakarā ar Raina 80. dzimšanas piemīnas svīnēšanu šā gada septembrī Raina Fonds veic vairākus pasākumus.

Turpinās jau Rakstniecības muzejā agrāk pasāktie, kā arī jauna ierosināti zinātniski pētnieciski darbi. Lai vērtīgākos Raina darbus darītu pieletamus darbatautai, tad izlaids Raina

darbu izlaisti divos sējumos. Ar to zināmā mērā aizstās Raina kopotos rakstus, kuru agroziņā vairs nav un ko var izdot tikai iegākā laikā. Izlaisti pirmajā sējumā, kas iznāks drīz, ietilps Raina līrika.

Sagatavo un uz piemīnas dienu izlaids Raina rakstu izlaistes otro sējumu, kurā būs ievietoti Raina drāmatiskie darbi. Iešķi sagatavoti arī Raina vieskopuss novietotie eksponāti pie tam pilnīgi reprezentē arī Fonda, kas rakstniecības kopībā vēl pastiprina savu izcilu nozīmi un piešķir lielāku svaru arī sev un muzejam.

Sakarā ar Raina piemīnas godināšanu Fonds kopā ar Rakstniecības muzeju sarokos plašu Raina piemīpas izstādi. Tāpat nodomāts pagatavot un uzstādīt Raina piemīnas plāksnes vairā-

kās viņa dzīvesvietās. Dažas no tām karā nopostītas. Tieši apvidiem un iestādēm, kam būtu kādi atsevišķi priekšlikumi vai ierosinājumi šai lietā, drizuma jāgrīzēt pie Fonda.

Raina Fonda darbībā tuvākā nākotnē pavism jauns pasākums būs Raina Gada Grāmata (almanachs). Tā dos lielu ierīcosi Raina dzives un darba speciāliem pētījumiem, jo ik gadus būs iespēja šos pētniecības darbus sniegt atklātībai. Grāmata ievietos rakstus par Raina dzīvi un darbiem vai sakārā ar tiem, zinātniskus pētījumus par atsevišķām problēmām, atmiņas par dzejnieku, viņa un viņam rakstītās vēstules, veltījumus, Raina atstāto darbu attēlus utt.

Visi, kam par Raini kā darba tautas dzejnieku ir kas sakāms, vai atmiņas rakstītās, var rakstus Gada Grāmatai piesūtīt Rakstniecības muzejam Rīgā, Kr. Barona ielā 4, Raina Fonda. Fonds rikos arī Raina darbu populārizācijas un piemīnas godināšanas sarokojumus. Tādā kārtā Raina Fonds cer rosināt un cienīgi veikt lielā Tautas dzejnieka piemīpas godināšanu un līdz ar to celt mūsu darbatautas kultūru.

Kārlis Freinbergs

RAINĀ MĀSA

Maskavā, netālu no sirmā Kremļa, augstā pelēkā namā bija neliels spods dzīvoklis kā mājīga līza. Skats pa plāno logu uz Kremlī atgādināja gleznu.

Sai namā un šai dzīvokli mita Raina māsa — Dora Stučka.

Profils, augstā pierē — tik līdzīgi Rainim. Sirma matu ieloks seju, kas vēl arvien liekas joti jauna, dara sevišķi mīlu.

Lielvietēm, kas fašistu iebrukuma laikā bija evakuējusies no dzīmītā zemes, viņa bija kā laba māte, pie kuras varēja atnākt, rast padomu, atspīgti sarunās, atjautās un literārās reminescēs.

Uz rakstāmgalda arvien atradas kartes, kur rūpīgi atzīmēja Sarkanā Armijas un sabiedroto iemētās pilsētas. No stenām noraudzījās Raina un Pētera Stučkas ģimenes.

— Mana dzīve pagājusi divu lielu cilvēku paēnā, — teica Dora Stučka un domāja brāli un viru.

Mēs zinām, ka tas ir bijis skaists, pieredzes bagāts mūžis. Raina māsa ir kā dzīvs atmiņu avots. Tāds mūžis un tāda pierede dara cilvēku vērīgu un gaisāredzigu, dod tam lielu intelektuālu spēku un ne ar ko neatvēramu spēju — palīdzēt arī citiem cilvēkiem tikt pāri dzīves nelidzenumiem un gramblām. Gadās ikvienam, ka sirds piebirst ar iekdienas rūpēm kā gruziem un kļūst smaga. Dora Stučka arvien pratusi smalktīgi, bet neatlaidīgi izjautāt vārni nekā nepratos nojaust sa-

rūgtinājuma cēloni, pastāstīt kādu joku, atjautu vai analoģiju, tā ka jāpasmaņas vai kaut jāpasmaida un — juties atvieglošs.

Dora Stučka mums daudz stāstījusi par Raini.

Rainis visādi rūpējies par viņu, kad tā vēl bijusi gluži maza, un meklējis visdažādākos būvmateriālus viņas šūplūrim, jo Dora — pastarite, pēdējais bērns ģimenē, un neviens vairs nedomājis, ka supulis vēl būs vajadzīgs.

Doras pirmā skolotāja bijusi māsa Eliza, kas sākusi viņu māsiņtā nozāudējus savas burtiņas. Eliza bijusi loti stingra un pilnīgi pārliecīnāta, ka viņa tās nozāudētīs. Kad vasaras brīvlaikā pārbraucis Rainis, sākusies pavism cita dzīve. Viņš sācis nodarboties ar mazo māsiņu, bet pratis mācības padarīt loti interesantas, savienojot tās ar rotālām un fantazijā atdzīvinot un uzburot vēsturiskus tēlus — seno grieķu un romiešu pasaulli. Rainim parasti līdzi atbraucis kāds draugs, un Dora aizrautīgi piedalījusies ari zēnu rotātās.

Vēlāk Dora apciemojusi Raini, kad viņš jau praktizējis kā tieslietu darbinieks Vilpā. Tāpat viņa labu laiku dzīvojusi pie tā Jelgavā. Brālis un māsa loti draudzīgi rokrotā stāigjāsi pa mazpilsētas ielāpām, tā ka viena otra kaimiņiene apjautājusies pie viņu saimniecības vadītājas, vai tik Rainis nestājās arī ligavu.

Kad Dora gatavojusies braukt studēt uz ārzemēm, Rainis viņai bijis labākais latīnu valodas skolotājs. Viņa studējusi Francijā medicīnu un studiju laikā labi pazinusi poļu revolucionāro emigrantu sabiedrību.

Apprecējusi Raina studiju biedri Pēteri Stučku, viņa pavadīja to trimdinieka gaitās. Rainis un Stučkas divus gadus nodzīvoja tālajā Slobodskā.

Stučkas pēc diviem Slobodskā nodzīvotiem gadiem pārceļas uz Vjatku. Trīndiniekim, kas dzīvojuši Slobodskā, nebija briv to atstāt tālāk par 2 km. Rainis tomēr reiz slēpeni atzgājis kājām 35 km līdz Vjatkai pie māsas. Dora Stučka diemžēl nebijusi mājās, bet viņa pēc tam savukārt drīz vien apmeklējusi brāli.

Pēdējo reizi ar Raini viņa tika 1910. g. Kastanolā.

1925. g. Rainis bijis Baltkrievijā, Minskā, un viņa tālākais nodoms bijis apmeklēt māsu Maskavā, bet viņš piepeši saņēmis telegrammu, ka Aspazija stipri slimība. Vajadzējis steigties atpakaļ uz Latviju. Vēlāk izrādījies gan, ka tā bijusi tikai diplomātiska slimība. Rainis vēl gribējus atbrukt uz Padomju Savienību 1926. g., bet atkal dažādu sarežģījumu dēļ viņam tas neizdevies.

Lai arī brālis un māsa arvien sastapušies tikai īslaicīgi, ne laiks, ne attālums nespējis izdzēst patiesās draudzības jūtas. Dora Stučka arvien bijusi Raina miljākā māsa.

Sās dienās — pēc 26 gadu prombūties viņa atkal atgriezūsties dzīmtenē — atbrivotajā Padomju Latvijā.

Valīja Brūtāne

Par Maskavas teātriem

(Noslēgums)

Sarkanarmijas Centrālais teātris

Gigantiskos apmēros celta, savos pamatos piecstūrainas zvaigznes veida ēka. Klasiska, brīnišķa telpa. Augstākā kultūra katrā sīkumā. Viss tik grandiozi un majestātiski, ka gribas publiku uzsēdināt uz skatuves un spēli pārēlt zālē, kas veidota kā amfiteātris. Marmoršķēršķi, bronza, kristalls, polstēti gaišā bērza atzveltnu krēsls, austrumu tepiķi, klasiskas, brīnišķīgas mēbeles. Blakustelpu sienas klātas daudzām vērtīgām gleznām. Sienas architektoniski iebūvētas inscenējumu maketu novietnes.

Izräda lugu «Staljingradas». Tā sākas ar milzīga viru kora dziesmas skanām, kas tūdal ievē Volgas atmosferā. Priekškaram paveicoties, atklājas neiedomājami liela skatuve, kur tiešām aizvijas Volga — pilnīga istenības illūzija. Pa skatuvi jopo isti automobili un «villiji». Lugu inscenējis ievērojamais režisors Popovs, brīnišķīgi izceldams degošās Staljingradas siluetu, labi parādot ari pie mums inscenētajā otrajā Staljingradas lugā «Laiviniece» pieņēto ūdens noteikas cauruli, kur novietojies štabs. Tāpat uz skatuves redzams slavenais ciņu punkts «Rullitīs», pie kam še ar zemes šķērsgriezumu saņiegs lielisks efekts. Loti koncentrēti aktieri tēlojumi, kas risinās apbrīnojami veikli izbūvēta spēles platformā. Skatītājs tiesām tic, ka «Rullitīs» ar saviem nedaudzajiem cīnītājiem aizturējis veselū vācu armiju, veicot varonādarbus, par kuriem vēsturnieki rakstīsi vēl daudzus gadījumus. Sevišķi izceļas lugas pēdējā (virspavēlniečības) aina, kur aktieri darbojas ar ārkārtīgi pārliecinošu vienkāršbu un ekspresiju.

Tairova teātri

«Adriena Lekuvrēra». Šī izrāde ir mūzeja darbs. Sen iestudēta. Stīls — absolūti tīrs. Ludvika laika skatuve, tēri un cilvēki ar visām tā laika raksturīgām kustībām un dzives veidu. Ari runa stilizēta mazā maigā pacēlumā. Rokas žests, galvas palieciens, pieskāriens — viss izteiksmīgs un tīras formas veidot. Kā laba veca vāze vai no mūzeja izņemts audums. Spēle loti ieturēta un skaidra. Valda šai teātri Tairovs un Koonena.

«Un vilnojas jūra» Tairova teātri inscenēta loti vienkāršiem lidzekļiem. Divas sienas, kas raksturīgas Leningradas Nevas granīta kramsti, divas kāpnīcas. Pilsētu tikai tālumā jūt. Skaisīs pilsētas siluets. Kugūtis vienkāršs, liegabalinās nelieels. Vilnius taisa ar aparātu. Spēle loti saskaņota, meistarīga. Doma —

pēc iespējas vienkārši visu atrisināt! Divspēles asas, veiklas. Tempi strauji. Liela akrobātiska veiklība. Ar dārzājiem spēlējas kā cirkū. Publīka ārkārtīgi atsaucīga. Krievijā cilvēkiem teātri vajag kā maiži, kā ūdeni. Kur gūt šīs noslēpums? Lai kam pati tauta: daiļu dziesmu, deju, čāstušķu veidojā, vēlāk grandiozo baznīcas ceremoniju radiātāja, šodien šo spēles gribu un prieku iet meklēt teātri.

Koonena - Adriena Lekuvrēra.

Spānu klasiku darbu iestudējumi

Lepina Komjaunatnes teātri Lope de Vegas «Valensijas attālīne», Mazā Akadēmiskā teātra filiālē Benaventes «Komedianti». Šīs izrādes — isti spānu teātra stilā, ar proscēniju, parādes gājieniem; skatuves pārkārtotumi nepārtrauc darbibu. Loti labi, isti kostimi, darināti ar lielu gaumi; izcilas rekvizītes, pareiza stila spānu mēbeles. Jaunajiem aktieriem neparasti teicami izkopta plastika; deju kustības — meistarīgi. Atbrivoti, pagarināti zēsti. Pats svarīgākais — pamatā Mazā teātra brīnišķā runas māksla. Uguns, temperāments, dīkciaja un intonācija! Lielis dabiskums, tāpēc ka parreizs pārdzīvojums. Atra pārdzīvojuma maiņa, bez liekas stiepšanas; meistarisks plūdums. Jaunās sistēmas skola.

Un visa tā rezultātā — patiesi klasiskais spānu teātris!

«Ivans Susapins» Lielajā Operas teātri

Kā jau zināms, šis — viens no pasaules visgreznākajiem un vislielākajiem teātriem. Skatītāju telpa balkonu virknē uzvijas augstums un zeltītā mirzumā. Se ari viens no pasaules visizcilākajiem orķestriem, ko šai iestudējumā vada slavenais diržents Pazovskis. Ievērojamais dziedonis Michailovs

izcilī labs Susapins, tāpat savās vietās visi pārējie izrādes daibnieki. Grandiozi kori, apbrīnojams milzīgais baleta kollektīvs. Fināla ainā skan visi vēcās Maskavas zvani, uznāk garidznieku bari, kareivju un taučas masas, un kad beigās varenom zīgros uzjāj Miņins un Požarskis, it kā izkāpuši no Vaspecova varopu gleznas, ir jutāma visas milzu Krievijas vareniba.

Iespaidu kopsavilkumā:

Lai saprastu šo lielo, brīnišķīgo mākslas pārdzīvojumu, pirmām kārtām jāņem vērā

krievu valedas burvigums un tās meistarīgais izpildījums, pie kura laba tiesa noelpnu prof. Sarītevai, kas balstījusies uz augstām vecās kultūras tradīcijām. Tālāk — krievu cilvēka prasība pēc teātra kā pēc neatnemamas savas dzīves sastāvdaļas. Un tad: neizsīkstošais optimisms un dzivotprieks, kas iesakojies visā tautā, pateicīgums jau vairāk nekā gadsimta ceturksni valdītāji padomju iekārtai, kuru vada lielais Staļins. Staļina personā visa padomju māksla un līdz ar to arī teātris gūst izciliu gādību.

Pie šās izdevības gribu izteikt savu sirsnīgāko pateicību partijs, valdībai un draudzīgajiem Maskavas māksliniekam, kas man sagādāja šo neaizmirstamo pārdzīvojumu, kuru novēl arī visiem saviem darba biedriem.

Eduards Smilgīšs

LENINGRADAS ARCHITEKTU KONFERENCE

Maija mēneša beigās savu darbu pabeidza Leningradas architektu konference, kas ilga trīs dienas. Konferencē bija ieradušies viesi no Maskavas, Pleskavas, Novgorodas un Leningradas apgabala pilsētām.

Architektu Nama zālēs bija sarikota liela Lenina pilsētas tēlotājas mākslas darbu izstāde. Sei bija izstādīti Suvorova prospekta, Smolnjas laukuma, Starpautiskā prospektā un Somijas stacijas laukuma rekonstrukcijas projekti.

Ar lielu interesi izstādes apmeklētāji iepazīnās ar dzīvojamā māju, rūpniecības un transporta celtnu, kā arī ar atjaunošanai nolemt sabiedrisko ēku projektiem. Atsevišķa nodaļa bija veltīta Tēvijas karā varonu pieminekiem, architektu akvareliem un zīmējumiem un vācu izdarito postījumu skicējumiem.

Atskaites referātu nolasīja Padomju Architektu Savienības Leningradas nodaļas valdes priekšsēdētājs V. Kamenskis. — Kara nobeigšana ar uzvaru, — viņš teica, — mūsu architektiem nozīmē vēl pēc savu apjomā nebūjuši sasprindzinātas darbības iesākumu.

Atjaunojot vācu barbaru savainoto Leningradu — pilsētu celtniecības mākslas izciliu paraugu — un iekļaujot jaunas ēkas ansambļos, ko radījuši ģenīāli pagātnes mākslinieki, architektiem stingri jāņem vērā ievērojamo ansambļu ipatnības un stils.

Referātam sekoja spraigas domu izmaiņa. Architekts Hōtovs Roslavlevs savu runu veltīja architektūras izglītības problēmai. Viņš ierosināja atvērt institūtu, kas papildinātu architektu meistarību.

Architektūras Akadēmijas locekls — korespondents Levinsons apskatīja jautājumu par tradīciju un jauninājumu kopattieksmēm architektūrā. Debatēs bez tam piedalījās architekti Katopins, Galperins, Sīpavers, Rubančiks, Baranovs u. c.

Aizklātā balsošanā jaunās valdes sastāvā ievēlēja 25 personas, starp tām redzamākos Leningradas architektus: Architektūras Akadēmijas locekli Nikolski, Architektūras Akadēmijas locekļus — korespondentus Fominu, Levinsonu, Gēgello.

Ar lielu sajūsmu konferences dalībnieki pieņēma apsveikšanas vēstuli biedram Staļinam.

Skāts no «Adrienes Lekuvrēras» izrādes Tairova teātri.

Ja padomju drāmaturģijā Tēvijas kara gados būtu parādijs tukai trīs lugas — Leonova «Iebrukums», Korneičuka «Fronte» un Simonova «Krievu laudis», ari tad varētu teikt, ka lugu rakstnieki daudz devuši padomju literātūrai un kara gadu mākslai. Tāds bija Pogodina pozitīvais konstatējums Padomju Rakstnieku Savienības valdes 10. plēnumā nupat Maskavā.

Bet, uzplīnājis šo nektāra piļienu, Pogodins tūdāk kļuva skarbs un nesaudzīgs. Viņš rūnāja ar lielu aizrautību, izlū iekšēju satrauktību. Ko tad rāda Maskavā? — viņš jautāja. Ja orientējies pēc teātra afišas, tad bieži vien varat nezināt, kādā pilsētā atrodies. Un viņš nolasīja gaļu rindu nosaukumu: Pilkva klubs, Figaro kāzas, Valensijas atraite, Adrienna Lekuvrēra, Pigmalions, Sirano de Berzeraks, Cigānu barons, M-eļle Nituša, Marica, Silva ...

Nav padomju lugu. Nav ne tuvu tik daudz, cik vajadzīgs. Maskavā ir vismaz 20 teātri, šais teātors var izrādīt 100 'ugu gadā. Ja ari 30 lugu nemtu no klasiskā repertuāra, tomēr paliek 70. Kur ir 70 jaunu padomju lugu?

Un tās būtu vajadzīgas vie- na pašai Maskavai. Kur paliek

JŪLIJA ŽEMAITE

12. jūnijā pagāja 100 gadu, kopš dzimusi lietuvių tautas rakstniece Jūlija Žemaitė. Nākusi no savas tautas apakšslāniem, viņa grūtā dzīvē un darbā izveidojās par spilgtu lietuvių tautas klasiskās literātūras pārstāvi, vienmēr un vienos apstākļos palikdama uzticīga savai tautai.

Žemaitē ienāca lietuvių literātūrā tai laikā, kad tur valdīja nacionālistiskais, reakcionārais romantisms un sentimentālisms. Žemaites darbos turpretim jau no pirmajiem sākumiem ieskanējās noteiktas svainas realisma balsis. Ar lielu māksliniecisku skaīdrību, vietām pat ar satricinošu atklātību, Žemaitē savos daudzajos sacerējumos tēloja lietuvių zemniecības sadzives ainas, parādīdamā šās sadzives tumšas un gaišas puses. Sevišķi asi rakstniece vērsās pret muizniecību, kur saskata ne tikai ekonomiskās dzives ekspluatātoru, bet ari morāli un garīgi izvirtošo kārtu, kurai agrī vai vēlu jāpauž. Lietuvas buržuažija, protams, neieredzēja Žemaiti, un reakcionārā kritika centās noklusēt vijas darbus. Bet krietiņākā, progresīvākā lietuvių rakstnieku daļa Žemaitē vienmēr saskatīja istu tautas rakstnieci, kas savos darbos pauða zemnieku un strādnieku ciņu par savu brīvību.

Žemaitēs paveiktajam darbam ir liela nozīme lietuvių literātūras attīstībā.

Rakstnieces dzīvi un radītāju darbu pārtrauca nāve 1921. g.

PADOMJU DRĀMATURĢIJA ŠODIEN

vēl visa milzīgā Padomju Savienības periferija!

Protams, šī problēma nav nekas jauns. Tā nav ari ipatnēja padomju problēma. Drāmatisku darbu trūkums ir visās zemēs, pie tam vēl daudz lielākā mērā nekā Padomju Savienībā. Ja vērojām pēdējos 25 gadus, tad jāsaka, ka padomju drāmaturģija tomēr atsaukusies uz visiem degošajiem dzīves jautājumiem,

N. Pogodins.

dažkārt tvērusi lielas un dzīlas problēmas. Cik prethistorisku lugu, piemēram, var uzrādīt citas valstis? Sociālistiskā celtniecība, jaunais padomju cilvēks, būtiskās pārgrozības cilvēku attieksēs — visus šos metus šķērinājusi padomju drāmaturģijā.

Bet Maskavā sauc visas lietas īstos vārdos. Daudz pārmetumu bija jādzīrd tik populāram šās dienas autoram kā Konstantīnam Simonovam. Viņš tverot lielas temas, bet pavirši, rotālī-

gi tās izstrādājot, noejet līdz mietpilsonībai un banālītēi. Viņam pat neesot laika nodarboties ar savu personību valodu. Vispār — ja Levs Tolstojs sacījis, ka «lugas rakstīt grūti», tad daži padomju autori gribot pierādīt pretējo: nē, redziet, cik viegli.

Pogodins teica pat vēl vairāk. Sākumā mūsu drāmaturģijā bija skolnieku periods, viņš teica. Daudz ko piedeva, lai mācās. Bet nevar taču piedot līdz bezgalībai!

No viņa tā izrietēja Pogodina galvenā teze: ja drāmatiskam darbam nav patstāvīgas mākslinieciskas nozīmes un tas savas literārās kvalitātes dēļ nevar eksistēt patstāvīgi bez teātra, tad tās darbs paliek aiz mākslas robežām. Citiem vārdiem runājot: ja luga nav lasāma kā literārs darbs, tad tā nav rādīma arī teātri. Teātri nav vajadzīgs scenārijs, teātri vajadzīga ista drāmatiska literātūra.

Te varētu pieminēt ari tā saucamos «drāmatizējumus». Lai cik lielas iespējai tie dažkārt paver teātriem un lai cik patīkami ari nav dažkārt redzēt uz skatuves lielu pazīstamu romānu tēlus, mēs tomēr alkstam ista drāmatiska sprieguma, ista drāmatiska nerva, ko drāmatizējumā, ja negrib darīt pāri episkā darba autoram, gan drīz nav iespējams sasniegt. Iznāk illustrācija, nevis glezna pati par sevi.

Maskavā bija izdevība redzēt divus šādus darbus: «Annu Kareninu» un «Puškīna pēdējās dienas».

«Annu Kareninu» skatuvei piemērojus Volkovs. Tas ir drā-

ŠACS-ANINS

Leņina paustajiem cilvēcības un sociālās taisnības ideāliem profesors Šacs-Anjins palicis uzticīgs visu mūžu. «Leņina krājumu» (Ленинские сборники) 30. sējumā ievietoti Leņina izraksti no Šaca-Anjina 1908. gadā izdotās doktora disertācijas «Par laikmetīgam nacionālam problēmam»; šai darbā autors, starp citu, prasa Latvijas patstāvību kā loceklei brīvo valstu savienībā, kas grupējas ar lielo Krieviju.

Ar revolucionārās latviešu intelleģences pārstāvjiem Šacs-Anjins jau agrī rada sašķari. Ar Leonu Paegli viņš cieši sastrādāja līdz pat dzēnēka nāvēs dienai.

— Ar Paegli sēdēju kopā Centrālcietumā, tiesī tad, kad pēc tumšajā kāmerā pavadījām dienām nelaimīgā un pēkšņā kārtā zaudēju acu gaismu.

Tas bija ārkārtīgs sītīns cilvēkam, kas līdz tam aizrautigi strādāja zinātnes un mākslas laukā. Tomēr, kaut akls, viņš turpināja savus pētīšanas un rakstniecības darbus, un, no

matizējums ar visrūgtākajām drāmatizējumu ipašībām, sa- raustīts, drāmatiski neizlīdzināts, ar daudzām epizodiskām personām. Volkova noplīns ir tas, ka visā luga neesot neviena paša Volkova vārda, tikai Tolstoja teksts, bet tas nespēj aizstāt drāmatisko sadrumstālotību. «Mēs inscenējām romānu gabaliem», raksta savā piezīmēs Nemirovičs-Dančenko. Kāda meistariba vajadzīga, lai sādā «inscenējumā pa gabaliem liktu skatītājam aizturētu elpu sekot skatuvei, nepalaist garām nevienu aktiera kustību, nevienu žestu! To spēj tikai Maskavas Dailēs teātris, lieklīkākais teātris pasaulei.

«Puškīna pēdējās dienas» nav tiešs drāmatizējums, bet Bulgakovs chronika. Drāmatiski interesanti tas, ka uz skatuves nemaz nepārādās pats Puškins, kaut ari tā ir galvenā persona. Bet isti drāmatiski nerva nav ari šai darbā. Nav rakstīta luga, bet drāmatizēti Puškīna pēdējo dienu notikumi.

Vispār padomju drāmaturģijā stiprs chronikas žanrs. To pārspēt ir tuvākā laika uzdevums. Autora meistariba teātri! — tuvākā laika lozungs.

Pārrunās Maskavā. Mūkslīs lietu komitejas repertuāra daļā, noskaidrojās, ka padomju teātri grib turpmāk daudz smelt no padomju tautu nacionālajiem apcirkņiem. Tā šogad paredzēts krievu valodā izdot «Raina «Zelta zirgu», Blaumana «Ugnī», Andreja Upīša «Spartaku», Viļa Lāča «Vedeklu» un vēl cītās lugas.

Un vienā balsi visi sacīja: radiet paši savu nacionālo repertuāru, negaidiet tik daudz no mums, rakstiet lugas!

Lai tas zināms mūsu drāmatisko darbu autoriem.

Valdis Grēviņš

Tēvijas kāram sākoties, Šacs-Anjins evakuējās. PSRS Rakstnieku Savienības sekretāra telegamma izsauc viņu uz Kazanu, kur viņš sāk aktīvi piedalīties prefašistu kustībā.

Dzivodams vēlāk Almā-Atā, un tuvu iepazinies ar Kazachstanas lielajiem dziesminiekiem Džambulu un Vurpeis Baiganiņu, viņš velti tiem plašus apcerējumus. Raksts seko rakstam, gan literātūras kritikas, gan sa biedrisko kustību vēstures laukā. 1943. g. Šacam-Anjīnam piešķīr profesošā gradu.

Šacs-Anjins var daudz ko pāstāstīt. Majakovskis bija viņa viesis (starp citu Šacs-Anjins, Majakovskis Rīgā uzturoties, izdeva lielā dzejnieka krājumu «Es milu»), ar Maksīmu Gorkiju viņu saistīja kā personīga paziņās, tā ari ilggadīga sarakstīšanās, kas sākās sakarā ar Šacam-Anjīna kapitālo mūža darbu «Ebreju tautas sabiedriskās kustības».

Sais dienā Šacs-Anjins atskaitās uz ražēta mūža 60 un literārā darba 40 gadīem.

Anatols Imermanis

Valdis Lukss

ČETRDESMIT GADU

1929. gadā Valdis Lukss uzrunāja ielu:

„Dzīri, iela,
tava akmens klēpi,
rit vai parit,
jaunās ciltis dzima.
Kas ikviens iecels saule,
opījies
un atdos dzīvi.“

Ja šim rindām jausim plūst vienā laidā, tās saplūdis vienā prozas teikumā. Nav nekādu atskanu pazīmu, paliek tikai pantmērs — trochais, kas arī vietām sametas. Nevienu mirkli tomēr nesaubāmies, ka esam lasijuši dzeju, jo mūs šūpo ritums. Lukss ir daudz saņemtākās vārsmas, nekā šīs elementārās trochajiskās rindiņas, — lāgiņi viņš, liekas, dara visu, lai izsistu lasītāju no ritma, ik soli jaukdams pantmērus, bet ritma šūpoles neapstājas. Gan vienkāršam mīrīstīgam cilvēkam neizdodas šīs šūpolēs katra reizi noturēties tik jaukti un stingri kā pāsam dzejniekam, kad viņš dziedē balsī skandē savas dzejas, bet ritma burviba nepagaist. Tā pavada lasītāju visās Luksa dzejās.

„Iela“ ir viena no Luksa pirmā posma dzejām. Viņam ir daudzas krāsinākas, gleznaņas, bet sāls vienkāršajos pantīpos skaidri sajūtam jaunā dzejnieka tiežību dzīvei. Viņa optimisms, kā to redzam, izlasijuši abas viņa grāmatas, nav vieglis un vispusīgs, nav arī mākslots, tas izaug no pārliecinbas, no dzives izjūtas, no nesalaužamas tiežības šķirai, kas dodas uz augšu, pretīm saulei, no nesaraujamas vienības sajūtas ar strādnieku šķiru, kurai pieder nākotne. Lukssam pazīstamas grūtas bēdas un sapnainas skumjas, viņā uzplūst dusmas un uzliesmo naids, viņa jūtu pasaule nav pelēka un nabaga, un visam cauri auzas prieks, visa pamatos dun dzives spēks. Dzives mainīgais, bet saskanīgais ritms un dzives nevienādais, bet neapslā-

pējamais spēks ir Luksa dzejas pamatos.

Burzuaiziskajā Latvijā bija daudzgalvaina dzejnieku saime, kurā vecā un jaunā pasaudez sapratās kā vienas kokles stīgas. Citas strankšķinājās dobjak, citas spalgāk, bet visas dūca vienu un to pašu dziesmu: šai zemē viss ir labi un dali, šās zemes augstie prieštei ir gudrākie visā pasaule, šai zemē tek piens un medus, nav varenākas zemes un lielāku dzejnieku pasaule. Jaunais dzejnieks Lukss nepiederēja pie šās sugas, kas bija apmierināta pati ar sevi, apkaimi un Ulmana valdišanu. Jaunais dzejnieks, kas sūrā dzīves cīņā lauzas uz gaismu, meklēja un atrada saskari ar masām, ar darbatautās cīnītājiem un ideoļiem. Tas viņam nenācās grūti, viņš tur likumīgi iederējās. Valdis Lukss iespēda savas dzejas kreiso aprindu izdevumos, Ulmapa diktatūras laikā viņam bija kopīgas gaitas ar komūnistiskajiem pagrindniekiem. Jauneklis no vērotāja un sapnotāja bija kļuvis cīnītājs.

Par «Skarbumu» Lukss nosauca savu pirmo dzeju grāmatu, kas iznāca 1941. gadā. Kādēļ viņa sirdī skarbums? Latvija kļuvusi brīva, bet zemēs, kur nav uzvarējusi strādnieku šķira, valda netaisnība. No zemes paceljas «cipās kritušie un slepus kautie, katorgās un purvos žaungtie» un apsūdz varmākas, veļo, netaisno pastati. Burzuaiziskajā Latvijā dzejnieks ierauga lēnas upes, sīkus kalnus un vītušus ziedus. Ulmapa diktatūras laikā viņš dzird pār galvu šķivkstam melnos tumsas krauklu spārnus, apstājas pie cietuma kameras durvīm, aiz kurām kā bedrē smok cietumiņeks, pusnaksts miglā dzird brēcam pūci, bet viņa domas celas pāri drūmajām ainām. Dzejoli «Saulgrēzos» —

„Šajā nakti, vientulīgā nakti,
sauļes cīņa nōvē sviedrus svīst —
un tev šķiet, ik sniega vēlā
slepkavas ar nosi klīst.
Bet tu zini, ko šī grūti kauja,
kas aiz loga stūlīniem sten,
īsu šai nakti, vientulīgā nakti
savā prieķī dīenos jousmu dzīn.“

Visur dzejnieku pavada jaunas dienas jausma. Viņš uzīmudina vājos. „Kādēļ tu esi jauns uz savu dzīvi?“ dzejnieks jautā vientulīnēkam, kas nomokās ar savām lietām. „Tu domā, ka viens nes visas pasaules mokas?“ Viņš pats sakā par sevi: „Ja esmu viens — par sevi tālāk nesniedz sirds“. Dzejnieks ir stiprs savā saskanā ar darba tautu. Tādēļ tik cieši viņš lekāļaujas atbrītotās tautas gavilēs, dzīvotām vienu dzīvi ar savu tauvu, tādēļ tik himniski skan viņa dziesmas 1940. un 1941. gadā.

Ir piepildjušies jaunekļa sapņi, kas sapnoti kopā ar visu tautu. Dzejnieks ieplūst pilsētas priekā manifestācijā, kā lietus lāse varenā straumē, plandas karogos, šalc dziesmās, — viņa sociālais patoss ieskan dabā, pasaule, visu viņš skata un uztver brīva cilvēka acīm. Lukss apdzied vērpēju, runā ar vagonu fabrikas strādniekiem, viņš dzīļi izjūt brīvā dzīves saskanīgo ritmu un vareno spēku.

Tikko bija iznākusi šī grāmata, kurā vēl jāatzīmē iepatnēja, maigā milas līrika «Sniegputenu» nodaļā, sākās grūtu pārbaudījumu laiks, sākās kāpj. Sai kāpj Valdis Lukss kopā ar daudziem latviešu rakstniekiem astāja dzimteni, lai kopā ar brivajiem padomju laudīni cīnītos pret vācu iebrucējiem. Sai kāpj viņš kopā ar citiem latviešu rakstniekiem brīvprātīgi iestājās latviešu strādnieku rindās un izstaigāja grūtās karagaitas. Sai kāpj dzejnieks strauji veidojies uz augšu, kļuvis spēcīgāks, krāsinākās, bagātāks domām un atzinām, izaudzis par ievērojamu padomju dzejnieku, kam dzīli sirdi kvēlo dzimtenes mīlestība. Kāja gados viņa pievilcīgais talants nobriedis, un pieko gadudesmitu dzejnieks uzsāk savu spēku ziedlaikā. Viņa domu pasaule kļuvusi gaiša un stingra. Lepina-Stālīna partija viņu uzņēmusi savā salīmē, viņš pildījis savus pienākumus sociālistiskām dzimtenē kā dzejnieks un kapavīrs. Valdība dzejnieku apbalvojusi godazīmēm, latviešu gvardu strādnieki iemīlējuši Luksa, savu cīnu biedra dzejas, lasījuši un atcerējušies tās zemnīcas un ierakumos. Luksa dzejas, izaugušas no tiešiem pārdzīvojumiem un bagātas un nevilitotas pieredes, aizrauj savā sirsniābā, patiesīgumā, dedzīgumā, tā ir ista līrika, kurā sirds ar intelektu rod laimīgu līdzsvaru un saskanu, sirdīj viscaur paturot virs vadību.

Geografiskie apzīmējumi un skaitījumi zem dzejoliem paver Luksa un visu latviešu strādnieku kāja gaitas. Katrs, kas no viņiem papirms rokās «Kara krūzi», kurā ieplūdušas Maskavā izdotas vārsmas «Snīga sniegī», iegremdēs atmiņās un no jauna ieraudzis upes un purvus, mežus un kalmus, cieamus un pilsētas, drupas un ierakumus, zemnīcas un dzelzceļstiepļu žogus, kritušos biedrus un draugus, dzīrdēs rūcam kauju pērkonus, un asinis karsti iedūksies galvā. Liekas, ne-pavisam nevar novērtēt par augstu Luksa «Kara krūzes» nozīmi šai ziņā — kā strādnieku cīnu aculiecinieci, viņu vārondarbu godinātāju, svēto attīmu piecēļu, dzejisko vēsturnieci. Kritikis, kas izana-

līzēs Luksa krājumu rindu pa rindai, sagrupēs dzejas vērtības kāpnēs, pasvitros iepatnības, atradis arī vājas vārsmas, neizdevušās rindas. Ar sintēz nodomiem grāmatai piegājis, filozofiskos vispārinājumos pacēlies, kritikis atradis varbūt virzienu un rubriku, kurā katru dzeju ierindojama, bet vienas jūtas un domas šai grāmatā visām dzejam kopīgas — esat jauki cīnījies, strēlinieki! Sveicis jums! Dzimtē, par kuru cīnījās varenās Sarkāns Armijas saimē, ir brīva.

«Kara krūze» brīnišķi zīmē. Lukss, vēsturnieks ar augstskolas izglītību, uzrakstījis latviešu strādnieku sirds un dvēseles vēsturi dzejā, viscaur paleicot uz zemes, reālos notikumos. Lūk, patiesīšām, latviešu gvardi. Viņš dodas cīņā ar Staļīna vārdu uz lūpām, viņš ieaudzis padomju zemē un likumos, viņš dzīvo vienu dzīvi ar visu valsti. Ne nomodā, ne sappos viņš neaizmirst milo Latviju, partizānu un lauku māmūlu, Daugavu un Rigu. Lūk, puteņo sniegi Naras kāstos un mēs redzam, kā baltās pārslas kļūst sarkanās. Atkal un atkal varozi dodas kaujā. Visdažādākie ūzāri savījas Luksa kāja līrikā. Lieliskas rindas veltītas viņa kapabiedram dzejniekam Arvidam Grīgulim, ūzāris jūtam pacīlātū svinigumu un iekdienas reālību. Valdzinoša vienkāršība dzēzoli «Zēns runā ar kāki». Sirsniņa atgriešanās izjūta, patriotisms, atkalredzēšanās prieks, kas savienots ar pārdzīvoto briesmu un cīpu no pietību, saista dzejolos, kuri radušies Latvijā.

Jauka dzejolis «Nav», kurā runās par to, kas ir tik vienā būtnē — ir tikai viena meitene, viena Daugava, viena dzimtene, viena sirds.

(Nobeigums 7. lapp.)

VALDIS LUSS

Pavasari

Liecas pāri kīršu zari,
liecas pūkains ziedu spiets —
un ikviens uz pavasari
lidzī vienai soli liec

Ziedu čemuros un bitēs
katru smilgi viegli sic —
Dēslās asins dzīlāk rītes,
rasas sudrabā nāks rīts!

Valgi vēji šūpos druvas,
ari kūla zels un plauks!
Būs mums visas jūras tuvas,
visi tālie kalni sauksi!

Tas nekas, ja ūsdien mājas
vēl zem pelnu plēnēm ploki!
Mēs jau darbam aujam kājas
Raiti rokas zemi rok —

Ciemī aug no dadžu vietām,
pilsētas no drupām jau
pacējam mēs rokām cietām —
itnekas par grūtu nav!

Liecas pāri kīršu zari,
liecas pūkains ziedu spiets —
sirds nu pašu pavasari
steidzīgāk uz priekšu triec!

(Turpinājums no 6. lopp.)

Lielie pārdzīvojumi padarījuši bagātāku dzejnieku domu pasauli. Bet satus cieši savijas ar formu, jāaug saturam un formai, un tas arī ir noticis. PANTS, kurā metrika daireiz bija pārāk neskaidra, kļuvis noteikts. Tas, ka tāpat kā seņāk trochajā pēdai pēķēti seko daktiils vai jambam amfibračijs, nav nekas jauns, ne arī jauns, tos milējuši jaukt Heine un Bloks. Vajag tikai mācēt, un Lukss pa lielākai dalai māk. Viņš ir stiprs ritmikis, varbūt neapzinigs, bez iepriekšēja nodoma. Tikamajā, mēreni pārdrošajā Lukss gleznu pasaulē, kur putni, zvēri un puķes rada jauku fonu, parādiņu jaunas metaforas, krāsnsālīdzinājumi, mazāk abstrakciju, romantika jauki sakususi ar reālismu.

Valdis Lukss tagad redz, cik lielu notikumu kalni ietver viņa dzimšanas dienu, 21. jūniju. Sākot ar 17. jūniju līdz 5. augustam Padomju Latvijas patriotam svinamās, vismaz pie mināmās dienas visapkārt. 22. jūnijā satumsa melni mākoņi, Hitlera ordas iebuka padomju zemē. Sarkanās Armijas zibeni izkliedējuši melnos mākoņus, izdēruši sausas asinu upes, un četrdesmit gadi apajīkā āboli aprīt prieka un brīvības vasarā. Ar četrdesmit gadiem dzejniekiem, domātājam, māksliniekiem tikai uzaust brieduma blāzma, vīrs stingri nostājas uz zemes un pārvērtē par jaunu, ar savām acīm, viisu, kas redzams pasaulē. Ar Luksa acīm tur var ieraudzīt daudz, un viņa plēnkums būs pavēstīt citiem savus redzējumus. Patlaban mēs noliecamies pie «Kara krūzes». Asa, rūgta, divaini valdzinoša dvesma ceļas pretim. Mēs skatāmies mazajā līmeni un redzam lieus notikumus, apvārši aug un plešas. Dun kaujas. Kā salves sprakst vārdi:

„Uz priekšu,
uz priekšu!
Kas ceļu vēl taujā!
Kam roka vēl trīc!
Šai nāves un dzīves kaujā
mēs ejam līdz!“

J. Sudrabkalns

LITERĀRĀ PIRMADIENA RAKSTNIEKU KLUBĀ

Daudzu Padomju Latvijas dzejnieku augšanas un attīstības ceļš gājis cauri revolucionāro čīpu vētrām buržuaizkājā Latvijā un Padomju Savienības Lielā Tēvijas kara ugnim. Šo ceļu stāgājot, veidojies arī Andrejs Baloža literārais talants. Sevišķi straujās attīstības posms Andrejam Balodim bijis Tēvijas kara laiks. To spilgti liecina sālaiķa dzejoli, kas sakopoti nesen iznākušajā krājumā «Cīju un uzvaru gaismā», kuru iztirzāja Latvijas Padomju Rakstnieku Savienībā g. 11. jūnijā.

Referents b. A. Imermanis, salīdzinot agrākajos gados cie-

Literatūras, it ipaši dzejniecītājiem, 18. jūnija vakars Rakstnieku klubā sagādāja patiesu prieku un spirdzinājumu. Protī, dzejnieks Valdis Lukss še piedzīvoja savu 40 gadu dzives un 20 gadu literārās darbības jubileju.

Vakaru atklāja Rakstnieku Savienības atbildīgais sekretārs b. Kārlis Kraulinš. Pēc tam Jūlijs Vanags interesantā referātā spilgti raksturoja Lukss kā neatlaicīgu revolucionāru cīnītāju, kas literāri visspēcīgāk audzis tiesi Tēvijas kara gados un jau ieņuvis nobriedušā dzejnieka vārdu. Referents aizrādīja, ka Lukss pirmajā dejoļu grāmatā «Skarbums» (izdots 1940. gadā) vēl vietām gadās literatūru, kāmēr pirmo frontes gadu dzejus krājumā «Sniga sniegi» jau viscaur runā konkrēti tēli dzīvās, izjustas vārsmās. Ipaši atzīmēja pēdējos V. Lukss debojs — dejoļu grāmatu «Kara krūze» un poēmu «Tēvs un dēls». Izskanā pavidēja doma, ka tiešām «viss Luksa skarbums salījis viņa kara krūzē», vienā no vērtīgākajiem latviešu padomju dzejus darbiem.

Tālāk nolasīja literatūras lielmeistarū A. Upiša un J. Sudrabkalna apsveikumus jubilāram.

Augstākās Padomes Prezidijs sekretārs b. K. Priežē dedzīgā runā pakāvējās pie Luksa dzejus kā pie revolucionāro

cīnītāju iedvesmotāja drūmājos buržuaizkās Latvijas laikos.

Mākslas Lietu Pārvaldes darbinieku vārda rakstnieks Jānis Grants novēlēja dzejniekiem krietnas sekmes turpmākajā darbā.

Arvids Grigulis ipatā drauga sirsniņā pastāstīja par Luksa gaitām karalaukos, par viņa neizsikstošo gribas spēku ciņās, paredzot, ka ar pēdējo viņš vēl sagādās mums daudz dzejus vērtību.

«Karoga» parstāvēja E. Dam-burs, izsakot atzinības vārdus, nopriecājās arī par gavilnieku vienīm gaiso humoru.

Mākslinieciem veidotu Dales teātra apsveikuma rakstu reprezentabli pasniedza E. D. Smilgis, «gluži nesavutīgi» mudinot jubilāru kādam skatuviskam darbam.

Sigrīda Grīsle nodeva sveicināus un rozes no Drāmas teātra. Dzejnieks Andrejs Balodis runāja «Cīju vārda». Meinharda Rudzītis dzejā veikli apvienoja savu radiofonu ar jubilāra darbu. Nopietnas rindas bija radījis dzejnieks K. Aizpurs. Komponists Nils Grinfelds uzsvēra Luksa dzejūdu — mūzikālītāti; rakstnieks J. Niedre sveicināja no VAPP'a, Fr. Rūmnieks no «Padomju Jaunatnes» redakcijas, Ničkitins no «Literaturnaja Gazeta». Dzejnieks Pāvils Vilips runāja to draugu un

rakstnieku vārdā, kas atgriezušies no Kurzemes.

Dzirdējām arī A. Čaka dzejoli «Sobrid», velītu Valdim Luksam.

Dedzīgi jubilāru sumināja «Literatūras un Mākslas» atbildīgais sekretārs Valts Grēviņš, sagādājot jubilāram un klausītājiem pārsteidzošu prieku.

Koncerta daļā LPSR Valsts Filharmonijas viru koris dirigenta Ozoliņa vadībā dziedāja «Mums jāpārnāk».

LPSR Operas un baleta teātra lielmeistarī J. Jansone izjusti nodziedāja dziesmas ar Luksa tekstiem. Veikli pavadīja H. Bruns.

Pēc skatuves māksliniecces Elvīras Brambergas izjustajām deklamācijām Luksa tekstus dziesmās skandēja LPSR Valsts Filharmonijas sievu un jaukts koris. Ar to noslēdzās mākslinieciem prieķīnesuni, kas rādīja Luksa lirikas atbalsi mūzikai un skatuves mākslinieku darbā.

Kaut gan noslēgumā pats jubilārs apgaivoja, ka viņš par 20% neticot izteiktajiem slavīnajumiem, tomēr atsaucīgā publike un rozes vai visās varavīksnes krāsās lika vēl lieku reizi just, ka dzejnieku Vaidi Luksu mūsu literātu un lasītāju saime patiesi iemīlojusi un nepacietīgi gaidīs no viņa atkal jaunus darbus, jaunu prieku.

A. Silabriede

TEĀTRI GATAVOJAS PADOMJU LATVIJAS PIETAJAI GADADIENAI

Dales teātris pagājušajā nedēļā sācis iestudēt Viļa Lāča jauno, laikmetīgo lugu «Uzvara», kas attēlo latviešu gvardu kauju gaitas un viņu atgriešanos kā dzīmtenes atrivrotājiem. Lugu, ko sagatavo inscenētājs, teātra mākslinieciem vadītājs Ed. Smilgis ar skatuves gleznētāju O. Skulmi un citiem konsultantiem, paredzēts pirmoreiz izrādīt lielajos 21. jūlijā svētkos. Galvenajā sieviešu lomo pirmoreiz pēc ilgāka skatuves darba pārtraukuma redzēsim aktriņi E. Bramberga (dublēs M. Kleīniece), galvenajā viriešu lomā pārmainīs uzstāsies L. Smits un E. Zīle.

Operas un baleta teātris svētku inscenējumam attālo populāro Bīzē operu «Karmena» Leonīda Vignera mūzikālājā vadībā, Kārlis Liepas režījā un Artura Lapīpa dekorātīvā ietērpā. Bez tam pārstāvē baletu «Don Kichots», kam choreografisko pusi vada baletmeistare H. Tangijeva-Birzniece, mūzikālo pusi — dirigents Arvids Jansons.

Krievu Drāmas teātris Padomju Latvijas gadadienā izrādis latviešu padomju rakstnieku Viļa Lāča lugu «Vedekla». Iestudējuma režisors ir J. Jurovskis, skatuves gleznotājs A. Zirnis.

Uz valstsvētkiem savu darbību atsāks arī Rēzeknes teātris, kas sagatavo Māsa un Cērlīnska divcīlienu komēdiju «Kaut kur Maskavā». So pašu lugu iestudē arī Valmieras teātris (Z. Vinkalna režījā).

PAZINOJUMS

Darbu iesūtīšanas terminš REPERTUĀRA KONKURSAM otaram, trešam un ceturtam posmam (dziesmām — tekssts un mūzika — un estrādes žanra darbiem — skeciem, monologiem, dialegiem, miniātūrām) pagarināts līdz 1945. gada 15. jūlijam.

Latvijas Padomju Rakstnieku Savienība
Latvijas Padomju Komponistu Savienība

LATVIEŠU RAKSTNIEKIEM NO PĀDOMJU LIETUVAS

Loti priečajos, ka šodien varu aizsūtīt latviešu rakstniekiem sveicienus no Vilpas. Cik gan bieži Tēvijas kāja laikā mēs nesapojām par iespējām, kad atkal varēsim atgriezties savā vecajā Vilnā, bet Jūs sava skaistajā Rigā! Tagad, lūk, drīz jau būs gads, kopš atkal strādājam savā tēvuzemē. Tiesa, mūs sagaidīja neskaitāmas drupu kaudzes, dezorganizēta kultūras dzīve, kurās atjaunošanai vajag daudz spēka un izturības.

Bez šaubām, Jūs interesējaties, ko un kā dara lietuvju rakstnieki?

Ticu, ka vistuvākajā laikā nodibināsim ciešākus informācijas sakarus. Acumirkli gribu fiksēt vienīgi vispārigo stāvokli:

Padzenot vācu okupantus, mūsu Rakstnieku Savienībai, tiec — tāpat arī jūsu Savienībai, bija jāveic daudz organizatoriskā darba. Šodien šis darbs jau tuvojas noslēgumam, un tagad varam veltīt daudz vairāk uzmanības daļrades jautājumiem.

Hitleriskie barbari atkāpdaunes saprīdzīnāja mūsu skaito Rakstnieku Savienības namu Kaunā un saboja mūsu telpas Vilnā. Taču padomju valdība musu rakstniekiem piešķira vēl skaistāku Rakstnieku namu Vilnā un vēl iespaidīku sapulcesānās namu Kaunā. Jaunpieskirtās telpās jau notiek regulāras rakstnieku saņēmējus un literārās pēcpusdienas, kurās lasām savus jaunākos darbus, debatējam un pārspreižam lietuvju padomju literātūras atzelšanas un jaundrades jautājumus.

Mūsu rakstnieku saime pamazām aug augumā, kaut arī vācu okupācijas dēļ mēs zaudējām daudz savu kollēgu. Par visam neesen, Sarkanās Armijas atbrivots, no vācu koncentrācijas nometnes atgriezās mūsu ievērojamas drāmaturgas un dzīnieks prof. Balis Sroga, kas vācu vergu riežās pavadīja vairāk nekā pusotra gada. Par viņu atgriešanos mēs visi loti priečāmies. Taču savā pulkā nekad vairs nerēdzēsim Vitautu Montvilu, kurū hitlerieši noslepkavoja pašā kāja sākumā.

Loti lielus postījumus vācu okupanti nodarīja mūsu poligrafiskajai rūpniecībai, kas tik loti jutāmi atsaucas uz mūsu grāmatu produkciju. Pagaidām mēs vēl nevarām lepoties ar tādiem izdevumiem kā jūs. Atīstu prieku un, atziņas — biedrisku skaubību es pārlapoju žurnālu «Karogs», laikrakstu «Literātūra un Māksla» un citus jūsu izdevumus. Vislabākās sekmes jūsu literātūrai!

No mūsu literātūrs redzamākajiem jaunumiem šodien varu

pieminēt neesen iznākušā almanacha «Uzvara» II grāmatu, Luda Giras dzejoļu krājumu «Tālos cejos», Salomejas Neris dzejoļu grāmatu «Lakstigala nevar nepogot», Jūla Janona «Rakstos» (IV izd.), Kaža Binča dzejoļus bēriņiem «Jons pie čigāniem». Tuvākajās dienās parādīsies Antona Venclovas dzejoļu krājums «Raženā ābele» un mana kritikas etižu grāmata «Pret mūžīgo ienaīdnieku». Mūsu literātūras žurnāla pirmais numurs arī vēl atrodas spiestuvē, bet vistuvākajās dienās tas parādīsies dieinas gaismā.

Taču mēs ticam, ka miera dienas drīz vien arī šai nozarē mums sniegs daudz uzlabojumu, jo mūsu rakstniekiem ir daudz jaunsacerēto darbu, kas gaida vienīgi iespiešanu. Tad arī mēs varēsim sniegt daudz plašāku un pilnīgāku pārskatu par lietuvas padomju literātūru.

Sai pašā sakaribā dažos vārdos grību aizskart arī mūsu savstarpejās sadarbes jautājumu. Kaut arī burzuazijas laikā mūsu republikas strādāja visdažādākās «tuvināšanās biedrības», taču mūsu literātūras tuvināšanās darbā tās paveica neiedomājami maz. Cik gan

maz mūsu parastie lasītāji zina kaut vai par jūsu redzamākajiem rakstniekiem! Tam pēc iespējas drīzāk jādara gals. Liekas, ka visdrīzākajā laikā mums vaja-dzēs nopietni padomāt par konkrētām iespējām, kā pavairot tulkojumu skaitu no latviešu valodas lietuvju valodā un ot-rādi. Es pats vienmēr ar vislielāko patiku tulkoju redzamākos latviešu dailliterātūras darbus lietuvju valodā, taču šodien daudzi citi darbi man vairs neatlauj šai lietai ziedoties ar tādu produkciu, kā to darīju agrāk. Un tomēr es vēl ceru sagatavot lietuvju lasītājam kaut vai nelielu dižā Raiņa dzejas izlases krājumu un bez tam arī eseju grāmatu par ievērojamākajiem latviešu rakstniekiem. Taču tas viss būtu kā piliens jūrā attieksmē pret to milzīgo darbu, kas mums jāveic šai plāksnē. Sai darbā mums jāiesaista pēc iespējas vairāk jaunu spēku un jaunu darbinieku. Pārdzīvotais karš vēl vairāk tuvinājis mūsu brālīgās tautas — tam visam jājats poguļojas mūsu literātūrā, mūsu padomju rakstnieku ciešā jo ciešā sadarbībā. Mums jāiepazīst nevieni vienīm otru grāmatas, bet arī cilvēki, cie-mi, pilsetas.

Koks Korsaks,
Lietuvas Padomju Rakstnieku Savienības priekšsēdētājs

A. M. GORKIJA ARCHĪVS

Pēc četru gadu prombūtnes uz Maskavu no evakuācijas pārvests un sācis darboties A. M. Gorkija archīvs Pasauļes literātūras institūtā.

Viens no archīva pamatuzņēmumiem — atvieglo Gorkijai darbu zinātnisko pētišanu un, konkrēti, palīdzēt Pasaules literātūras institūtam Gorkijai rakstu izdošanā.

Archīvs sagatavo izdošanai četros sējumos Gorkija vēl nepublicētos darbus. Vienā no

šiem sējumiem ietilps rakstnieka nepabeigtie mākslinieciskie darbi.

Archīvā glabājas 75 tūkstoš dokumenti, to skaitā Gorkijai vēstuļu mantojums, māksliniecisku un publicistiku darbu rokraksti, redzamāko rakstnieku, sabiedrisko un zinātnisko darbinieku vēstules Gorkijam.

Lielu nodalju archīvā iegūj biografiskais materiāls: laika biedru atmīnas un žāndarmerījas protokoli par Gorkija īratnāšanām.

Muzikālā komēdija «Un vienojas jūra» LPSR Valsts Dailēs teātrī.
(Atsauksme par izrādi sniegim nākamajā numurā.)

LATVIJAS PĀDOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBA

Rakstnieku klubā 15. jūn. Savienības biedru un kandidātu sanāksmē iztirzāja pēc Kurzemes maisa likvidācijas atbrīvotā rakstnieka Pāvila Vilipa pēdējo gadu literāro darbību.

Sākumā b. P. Vilips pastāstīja par savu dzīvi vācu okupācijas jūgā. Tas bija hitlersu un viņu rokaspušu zvēribu attēlojums, ko sniedza aucilieciems, kas pats četrus mēnešus spīdzīnās Rīgas prefektūrā un centrālcietumā. Deviņus mēnešus apcietinājumā pavadījusi arī viņa dzīvesbiedre, aktrise Elvira Bramberga, bet ne cietums, ne vēlākās vajāšanas un izspiegošanas nav spējušas salauz viņu možo garu, vājināt pretestību ienaīdniekiem. Kad Vilipam un Brambergai draudēja jauns arests, viņi paslēpās kādā Kurzemes mežā mājā, kur š. g. 9. maijā sagādīja atbrīvošanas stundu. «Tagad mēs atgriežamies dzīvē,» saka Pāvils Vilips. «Ne mirkli nešaubījāmies par Sarkanās Armijas atnākšanu, bet domājot par to, vienīnēr vajadzēja pliekt klāt, ja mēs paliksim dzīvi...» Okupācijas laikā b. Vilips rakstījis maz, bet tagad gatavojas nopietnam darbam, minot konkrētu plānu.

Referents b. Jūlijis Vānags, aplūkojot divas Vilipa publicētās bērnu grāmatas, atzīmē autoru ievērojamo stilu progresu. Laba latviešu valoda, bagāta ipatnējiem vārdiem un izteicēniem, gluds, skaidrs domu plūdums. Grāmata «Dīzenā vasara» stāsta bērniem par dabas skaitumu un darba vērtību. Tās trūkums: nerāda bērniem sabiedrisko parādību vērējumu, tādēļ padomju bērniem tātā būtu pārstrādājama. Runojot par Vilipa lirkas darbību, referents domā, ka rakstniekam turpmāk galvenā vērība jāpievērš prozai.

Biedrs Kraulīns pastāsta par Vilipa romānu «Gaļais Mārtiņš». Autors iecerējis ipatnēji tāpēc personificēt tautas gudribu, radīt it kā latviešu Pūceesspīgeli. Arī Kraulīns atzīmē Vilipa stilu meistarību, bet atzīmētuz idejisko pusī prasa skaidrāku nostādi. Šai plāksnē ar ieteikumiem nāk arī bb. M. Rudzīts un I. Lēmanis.

Noslēguma vārdos b. Vilips paskaidro, ka galveno vērību tiešām domā pievērst prozai, bet neatzīmirst arī dzeju. «Es redzu, ka man daudz jāmācās, un euru, biedri man krietni palīdzēs.»

V. V.

Liklaksts «Literātūra un māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkolēģija: V. Lukss (atlīdzīgais redaktors), M. Buša, N. Grīnfelds, A. Lapīns, R. Pele, A. Sakse, O. Tilmanis. Redakcijas adrese: Rīga, Kr. Barona ielā 12. Runas standūs no pl. 10—14. Numurs mākslā Rbl. 1.— Abonēšanas maksa Rbl. 52.— gadā. Abonēšanas pieņem Prese apvienība Rīga, Kirova ielā 61/63. Izdevējs VAPP laikrakstu un žurnālu apgādniecība Rīga, Blaumaņa ielā 38/40.